

گنجینه قرآن

کتابخانه آستان قدس در حدود چهار هزار و پانصد جلد قرآن خطی دارد که بعضی از آنها از حیث خط و تذهیب و جلد در عالم هنر کم نظیر و بلکه بی نظیر است. قرآنهای مزبور از هزار سال پیش تا کنون بمرور وقف روضه مطهره حضرت ثامن الحجج علیه السلام گردیده، و در ادوار گذشته مقداری از آنها در دست حفاظ بی حفاظ که سابقاً عده آنها به یکصد و بیست سی نفر می رسیده، مستعمل و فرسوده شده است. ولی از وقتی که صنعت چاپ بوجود آمده و قرآنهای چاپی رایج گردیده، رفته رفته قرآنهای خطی را از دست حفاظ خارج ساخته و در کتابخانه باقتضای حال مرمت و تجلید یا متن و حاشیه کرده اند.

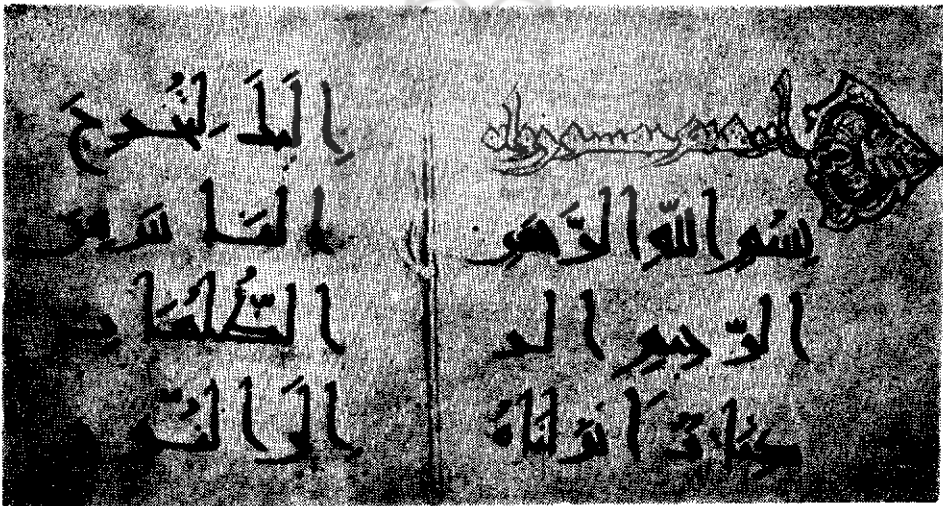
در دوره ای ریاست آقای او کتایی نیز برای بعضی از قرآنهای جلدهای نفیس روغنی ساخته اند که اکنون به معرض نمایش گذاشته شده است.

پیش ازین در تالار نفایس کتابخانه قرآنهای منسوب به ائمه هدی علیهم السلام با برخی از نقائس هنری و کتب قدیمی بنمایش گذاشته شده بود ولی اخیراً جناب آقای باقر پیرنیا نیابت تولیت عظمی و اساندار خراسان مقرر داشتند که گنجینه عظیمی از قرآنهای نفیس بوجود آید، و بهمین منظور تالار بزرگ تشریفات را در اختیار کتابخانه قرار دادند، و بدستور معظم له ویتزینهای زیبایی هم ساخته شد، و بنده نگارنده حسب الامر بقدر گنجایش ویتزینها از مجموع قرآنهای دوست جلد که اهمیت تاریخی و ارزش هنری بیشتری داشت با همکاری آقای کتابداری رئیس کتابخانه برگزیده برای هر یک فهرستی نوشته و کات شناسایی تهیه کرده ام. کاتهای مزبور که معرف

خصوصیات هر قرآنیست در کنار قرآنها قرار دارد و فهرست تفصیلی و توصیفی آنها در در دست تنظیم است تا بعنوان « راهنمای گنجینه قرآن » بطبع برسد و توزیع شود. نخستین قرآن خط کوفی گنجینه مزبور که منسوب به امیر المؤمنین علی علیه السلام است وقفی شاه عباس اول صفوی است و آخرین قرآن منسوب به خط مبارک امام همام علی بن موسی الرضا (ع) و واقف آن اعلیحضرت محمد رضا شاه پهلوی شاهنشاه آریامهر است .

قرآنها منسوب به خطوط ائمه در مجله آستان قدس باعکس یکی دو صفحه از آنها بتدریج معرفی شده است و بجاست که قدیمترین قرآن وقفی کتابخانه نیز معرفی شود تا ارزش و اعتبار و قدمت و اهمیت کتابخانه اسلامی آستان قدس رضوی را در انظار جهانیان و بالاخص مستشرقان و شیعیان معلوم دارد چه در حال تحریر از تاریخ وقف قرآن نخستین که ذیلا مذکور می گردد نهند و دو چهار سال می گذرد و قرآن دوم بیست و هشت سال پس از آن وقف شده است :

پیک کتابخانه مدرسه فضیه فسقرآن شماره (۹۶)

پیک ورق از قرآن شماره (۹۶)

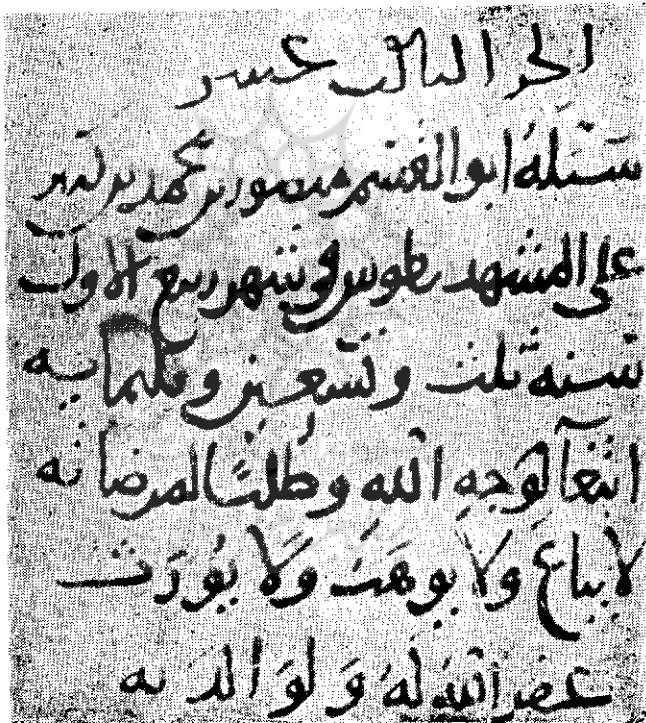
جزء سیزدهم است از آغاز آیه پنجاه و سوم سورة يوسف تا پایان سورة ابراهيم

خط کوفی دوره تکامل ، کاغذ حنایی ضخیم با اعراب و اعجام و شد و مد و تنوین
 نشانه‌ها ترنج زردین سرسوره‌ها تاج نشان ، اسامی سوره‌ها بزرگ تحریر دار .
 هر صفحه چهار سطر ، اندازه مسطر ۵/۵ × ۳/۴ سانتی متر
 ۱۴۲ ورق به قطع ۷/۱۰ × ۷/۸ سانتی متر
 جلد چرمی نوساز

واقف ابوالقاسم منصور بن محمد بن کثیر، تاریخ وقف ربیع الاول سنه ۳۹۳

هجری

مجموعه خطی خط کوفی

صفحه اول قرآن شماره (۹۶)

نام واقف و تاریخ وقف در پشت صفحه اول به عبارت ذیل مرقوم است :
 « سئله ابوالقاسم منصور بن محمد بن کثیر علی المشهد بطوس فی شهر ربیع
 الاول سنه ثلث و تسعین و ثلثمایه ابتغاه لوجه الله و طلباً لمرضاته لایباع و لایوهب

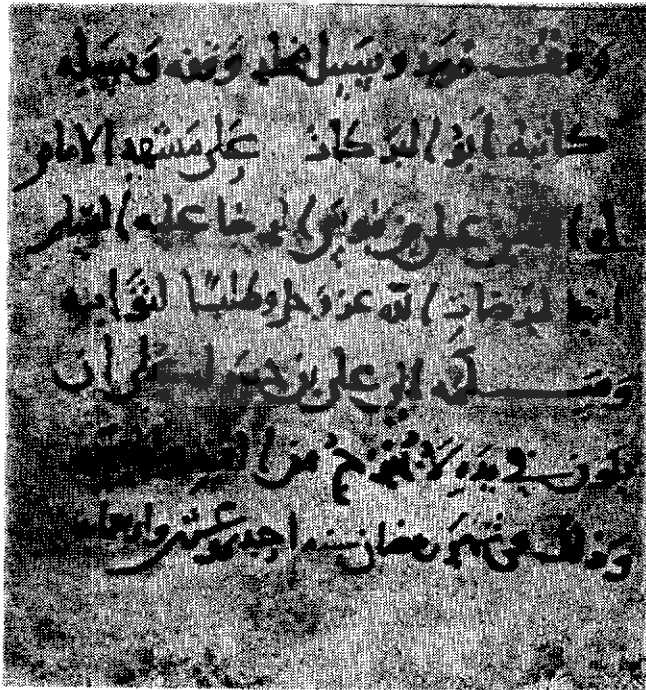
ولایورث غفر الله له ولوالديه »

و این شخص ابوالقاسم منصور بن ابی‌الحسین محمد بن ابی‌منصور کثیر بن احمد است که مولد او هرات و جدوی احمد از مردم قاین بوده و پدرش ابی‌الحسین کثیر وزارت سامانیان داشته و اصمعی شاعر وی را مدح گفته است (۱) .

ابوالقاسم منصور نیز در زمان سلطان محمود غزنوی وزیر و صاحب دیوان عرض بوده و به عهد سلطان مسعود به روایت بی‌هقی : « بدیوان عرض می‌نشست و امیر مسعود در باب لشکر با وی سخن میگفت » و سپس صاحب دیوان خراسان گردید .

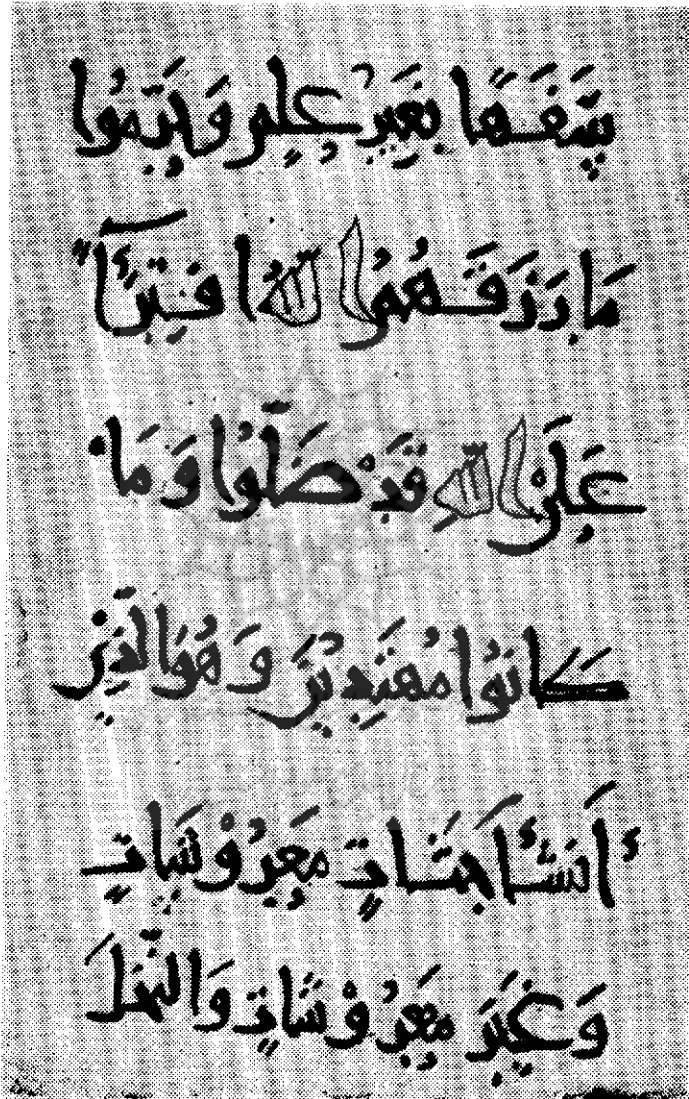
قرآن شماره (۱۵۰۱)

جزء هشتم و آغاز آیه (۱۱۱) سوره انعام است تا اواسط آیه (۸۶) سوره اعراف و از يك جزء دو آیه و نیم در آخر کم دارد، يك ورق از اواسط آن نیز افتاده است .

صفحه اول قرآن شماره (۱۵۰۱)

خط کوفی دوره تکامل و نزدیک به نسخ با اعراب و اعجام و شدومد و تنوین ، کاغذ حنایی ضخیم، سرسوره ندارد، نشانه‌ها ترنجی ، نام جلالة به زر تحریر دار ، کاتب ابوالبركات .

يك صفحه از قرآن شماره (۱۵۰۱)

هر صفحه شش سطر، اندازه مختلف و بطور متوسط ۱۱ × ۶ سانتی متر

۵۴ ورق به قطع ۱۸/۳ × ۱۱/۵ سانتی متر

جلد چرمی نوساز

وقفی ابوعلی بن حسوله در رمضان ۴۲۱ هجری .

نام واقف و تاریخ وقف در پشت صفحه اول به خط کوفی بشرح ذیل مسطور

است :

صفحه آخر قرآن شماره (۱۵۰۱)

با يك بيت شعر بلهجه رازی

«وقف موبد و سییل مخلد و وقفه و سبله کاتبه ابو البرکات علی مشهد الامام ابی الحسن

علی بن موسی الرضا علیه السلم ابتغاء لمرضات الله عزوجل و طلبا لثوابه و سلمه ابی-

علی بن حسوله علی ان یکون فی یده لا یخرج من القبه و المسجد و ذلك فی شهر رمضان سنة

احدی و عشرين اربعمائه»

و این ابوعلی بن حسوله که ثعالبی در تممة الیتمه و باخرزی دردمیة القصر شرح حالش را به قلم آورده و هر دو با وی معاصر بوده‌اند ، وزیر دانشمند و شیعی بوده مدتها دیوان رسایل مجدالدوله دیلمی را در عهده داشته و در سال ۴۲۰ هجری که سلطان محمود غزنوی بر ری مستولی گشته اورا گرامی داشته و باخود به غزنین برده و دبیری فرموده ، و در زمان سلطنت سلطان مسعود بار دیگر دیوان رسایل ری بوی واگذار شده و عمری دراز یافته است .

صفدی در کتاب الوافی بالوفیات سال فوتش را ۴۵۰ هجری نگاشته و معاصرانش کنیه و لقب و نام و نسب اورا ابو العلاء صفی الحضرتین محمد بن علی بن حسول نوشته‌اند (۱) .

۱- نقل به اختصار از حواشی راحة الصدور (ص ۴۸۰-۴۸۲) و کتاب النقض (ص ۲۱۲-۲۱۳)

و تاریخ بیهق (ص ۱۱۱) .